

Asia: VN/34144/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Edustaako vastaaja

Ammattijärjestöä

2. Toteuttaako ehdotettu säädöskokonaisuus tavoitetta varhaisen tuen saatavuuden parantamisesta?

Ei, vaan tarvittaisiin ehdotetun sijaan tai lisäksi seuraavia toimia

Ehdotetut toimet kohtaan 2:

OAJ toteaa, että säädettyjen terveystarkastusten toteutumisessa on ollut merkittäviä puutteita. Esityksen perustelut jättävät epäselväksi sen, parantaako muutokset saatavuutta vai onko lainsäädännöllä tarkoitus helpottaa hyvinvointialueita suoriutumaan velvoitteistaan. Sitä, mikä olisi riittävä aikaväli ja kulloinkin terveystarkastusten sisältö, pitäisi selvittää ja arvioida ottaen huomioon asiaan liittyvät viimeaikaiset tutkimukset kuten Kirsi Nikanderin Routine general health checks by school physicians in primary schools: needs and benefits.

OAJ pitää tärkeänä, että lasten, nuorten ja heidän perheidensä terveyspalvelut ovat suunnitelmallisia, kattavat koko ikäluokan ja palvelujen sisältö on yhdenmukainen koko maassa. Asetuksen perustelumuistiossa on todettu hyvin, että ilman riittäväillä väleillä toteutettavia määräaikaista valtakunnallisia terveystarkastuksia tai ilman seurantaa ja tukea riskinä voisi olla, että tärkeitä sairauksia, tuen tarpeita ja kehityspoikkeamia tai perheen sisällä olevia ongelmia jäisi havaitsematta ja hoitamatta.

Laadukkaiden lasten ja nuorten ehkäisevien terveyspalvelujen edellytyksenä on suunnitelmallinen johtaminen ja moniammatillinen yhteistyö. OAJ esittää, että hyvinvointialueilla pitää olla nimettyä henkilö, jonka vastuulla on yhteistyö päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kanssa kattaen neuvolatoiminnan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, mutta myös koko opiskeluhuollon

kehittämisen, koordinoinnin ja seurannan. Lisäksi kyseisen henkilön tulisi tehdä tiivistä yhteistyötä lastensuojelun kanssa.

OAJ toteaa, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja edun mukaista on, että asetukseen sisällytetään selkeä säännös siitä, että varhaiskasvatuksesta, opetuksesta ja koulutuksesta vastaavalle taholle siirtyisi aina hoidon, opetuksen ja koulutuksen asianmukaisen ja turvallisen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot terveydenhuollosta vastaavalta taholta. Perusteluissa on esimerkinomaisesti kerrottava, millaisista tiedoista tällöin voi olla kyse.

Lisäksi tiedon siirrossa ja salassapidossa esiintyvän epäselvyyden johdosta asetukseen tulisi sisältyä selkeä säännös, että myös kouluterveydenhuollon tehtävänä on havaita lapsen oppimiseen liittyvä huoli ja tuoda opetuksen ja erityisopetuksen tietoon lapsen varhaisemmat kehitykselliset tiedot, joita tarvitaan opetuksen järjestämiseksi. Näin tulee menetellä varhaiskasvatuksesta aina korkeasteelle asti.

3.1 Raskaudenaikaisissa neuvolapalveluissa

En osaa sanoa

Ehdotetut toimet kohtaan 3.1:

-

Muita huomioita kohtaan 3.1:

-

3.2 Alle kouluikäisen neuvolapalveluissa

En osaa sanoa

Ehdotetut toimet kohtaan 3.2:

-

Muita huomioita kohtaan 3.2:

-

3.3 Kouluterveydenhuollon palveluissa

Ei, vaan tarvittaisiin ehdotetun sijaan tai lisäksi seuraavia toimia

Ehdotetut toimet kohtaan 3.3:

OAJ toteaa, että kunnissa esiintyy epäselvyyttä suun terveydenhoidon palveluista. Osalla hyvinvointialueista tarkastukset järjestetään kouluissa ja koulut ovat vastuutettu muulloinkin organisoimaan tarkastuksen järjestelyt käytännössä. Koulujen vastuulle on muun muassa osoitettu esitietolomakkeiden jako, kerääminen ja säilyttäminen sekä tarkastuspäivinä oppilaiden lähettäminen tarkastukseen. Näin ei voida toimia. Edellä kuvattu ei kuulu koulun tai opettajien

tehtäviin. Myös terveystietojen salassapidon kannalta toimintatapa on ongelmallinen. Epäselvyydet tulisi ratkoa linjaamalla, että suun terveydenhuollosta vastaavan tahon tulee antaa huoltajille tietö heidän lapsensa hammashoitoajasta. Huoltajan tehtävänä on tiedottaa asiasta koulua ja anoa vapautusta opetuksesta hammashoitoajalle (luvallinen poissaolo).

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 24 §:n 25 –kohdan mukaan mm. salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta tai hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta. Ilman erillistä täsmennystä laissa tai huoltajan suostumusta ei yksittäisen lapsen, oppilaan tai opiskelijan suun terveydenhuoltoä koskevia tietoja voida toimittaa koululle.

Muita huomioita kohtaan 3.3:

-

3.4 Opiskeluterveydenhuollon palveluissa

-

Ehdotetut toimet kohtaan 3.4:

-

Muita huomioita kohtaan 3.4:

-

4. Onko sääntely opiskeluterveydenhuollon ja siihen kuuluvasta sähköisestä terveystarkastuksesta terveydenhuoltolain 17 §:n 2 momentin ja 70 a §:n säännöksissä soveltamisen kannalta toimiva?

Ei, vaan säännöksiä olisi muokattava seuraavalla tavalla

Ehdotetut muokkaukset kohtaan 4:

OAJ pitää sähköistä terveystarkastusta kannatettavana, mutta toteaa, ettei esityksessä ole huomioitu riittävästi sitä, miten mahdollisimman moni nuori tavoitetaan ja saataisiin täyttämään sähköinen terveystarkastus. OAJ toteaa, että sähköisen terveystarkastuksen toteuttamisen tulee olla terveydenhuollon vastuulla. OAJ pitää tärkeänä, että toisen asteen terveystarkastuksiin kutsutaan myös ne opiskelijat, jotka eivät ole vastanneet sähköiseen terveystarkastukseen, erityisesti silloin kun opetushenkilöstöllä tai muulla opiskeluhuollon henkilöstöllä on huolta opiskelijasta.

5. Onko esitetty sääntely valtioneuvoston asetukseen neuvolatoiminnasta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisällöstä riittävä terveystarkastusten toteuttamiseksi?

En osaa sanoa

6. Yhtenä toimenpiteenä asetusluonnoksessa ehdotetaan kansallisten ohjeistuksien ja suositusten päivittäminen NEUKO-tietokantaan. Onko esitetty toimenpide riittävä?

En osaa sanoa

7. Millaista muuta kansallista ohjausta ja toimenpiteitä esitetyn lainsäädännön onnistunut toimeenpano mielestänne edellyttää?

-

Muita huomioita hallituksen esityksen luonnoksesta:

-

Muita huomioita asetusluonnoksista:

Kouluterveydenhuollon palvelut

Perustelumuistiossa kohdassa 5 § kouluterveydenhuollon palvelut (s. 14—15) todetaan, että “terveydenhoitajan tekemät terveystarkastukset voitaisiin tarvittaessa toteuttaa osin ryhmätapaamisena. - - Ryhmässä voitaisiin antaa ikä- ja kehitysvaiheen mukaista terveysneuvontaa joko luokkatilanteessa tai eri tavoin kootuissa pienemmissä ryhmissä. Ryhmätapaamisessa voitaisiin hyödyntää myös esimerkiksi kuraattorien, psykologien ja fysioterapeuttien osaamista. Toiminta voisi tukea oppilaiden osallisuutta ja tarjota vertaistukea. Ryhmätapaamisen lisäksi terveystarkastuksiin tulee sisällyttää yksilötapaaminen, jossa tehtäisiin luokkatasolle ohjeistettut seurantatutkimukset.” OAJ toteaa, että kirjaus on epäselvä ja vaatii täsmentämistä. Perusteluissa tulisi huomioida oppilaan oikeus opetukseen, ryhmätapaamisen suhde opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen ja yhteisölliseen opiskeluhoitoon. Kouluterveydenhuolto ei voi esimerkiksi sanella milloin tällaisia ryhmätapaamisia luokkatilanteissa pitää järjestää.

Pitkäaikaissairaalan lapsen välttämätön lääkehoito varhaiskasvatus- ja koulupäivän aikana

Terveystieteiden tutkimuskeskus 16.1 §:n 5 kohdan mukaan perusopetuksen oppilaiden kouluterveydenhuollon palveluihin sisältyy pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen. OAJ esittää, että asetukseen lisätään säännös oppilaiden välttämättömästä lääkehoidosta koulupäivän aikana osana kouluterveydenhuoltoa ja lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden turvaamista.

Päiväkoti- ja koulupäivän aikaisen lääkehoidon osalta on paljon epäselvyyttä. OAJ pitää puutteena sitä, ettei epäselvän tilanteen vaarantaessa niin lasten ja nuorten kuin opettajienkin oikeusturvaa asiaan oteta asetusehdotuksessa selkeästi kantaa ja pyritä löytämään yhtenevää näkemystä. Turvallinen lääkehoito –oppaan ja Diabetesliiton liiton ohjeet eivät ole olleet riittävät.

OAJ toteaa, että toiminnan luonteen vuoksi varhaiskasvatuksessa tai perusopetuksessa olevan lapsen tai oppilaan lääkehoidon tai tapaturmien, sairauden hoitamisen ja siihen liittyvien toimenpiteiden suorittamisen ei voida katsoa kuuluvan varhaiskasvatuksen opettajan tai opetustoimessa toimivan opettajan velvollisuudeksi ja vastuuksi kuin hätäensiavun osalta. Lääkehoidon antaminen, tapaturmien ja sairauden hoitaminen sekä niihin liittyvien toimenpiteiden suorittaminen kuuluu terveydenhuollon koulutuksen saaneille, terveydenhuollon ammattihenkilöille. Tämä pitää selkeästi käydä ilmi asetuksesta sekä sen perusteluista.

OAJ:n jäseniltä tulleen palautteen mukaan terveydenhuolto siirtää tehtäviään päiväkodin johtajille, rehtoreille ja opettajille. Näin ei voi olla. Kouluissa tarvitaan terveydenhuollon ammattilaisten osaamista esimerkiksi silloin kun oppilaalla on pitkäaikaissairaus, joka edellyttää lääkehoidon antamista tai seurantaa koulupäivän aikana, tai kun oppilas sairastuu tai loukkaantuu koulupäivän aikana samoin kuin yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen. Hyvinvointialueiden toimenpiteet, joilla kouluterveydenhuollon tehtäväksi on määriteltä lähinnä enää vain terveystarkastusten tekeminen, on korjattava säätämällä asetuksessa täsmällisemmin myös muista tehtävistä.

Pidämme erittäin valitettavana nykyistä tilannetta, jossa hyvinvointialueet vähentävät ennaltaehkäiseviä palveluita, joita ei ole säädetty lakisääteiksi tehtäviksi. Nyt siirretään tällä periaatteella esimerkiksi psykiatriset sairaanhoitajat pois kouluista, ilman kattavia vaikutusarviointeja. Tarvitaan laajempi selvitys koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä opiskeluhooltoon kuuluvista palveluista kokonaisuutena sekä sen roolista ja merkityksestä hyvinvointialueiden strategioissa.

Opiskeluympäristön tarkastaminen

Kouluyhteisön ja -ympäristön työolojen tarkastaminen joka kolmas vuosi on sopiva aikaväli. OAJ korostaa, että arvioinnissa havaittujen puutteiden korjaamisen seuraaminen vuosittain on tärkeää, ja että tehdyn tutkinnan ja arvioinnin tulokset tulisi julkistaa. Vaikka laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta säättää jo kunnalle veloitteen tiedottaa toiminnastaan, on tarpeen erikseen tuoda tämä asia esille ainakin asetuksen perusteluosassa.

Hietanen-Tanskanen Ira
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ